

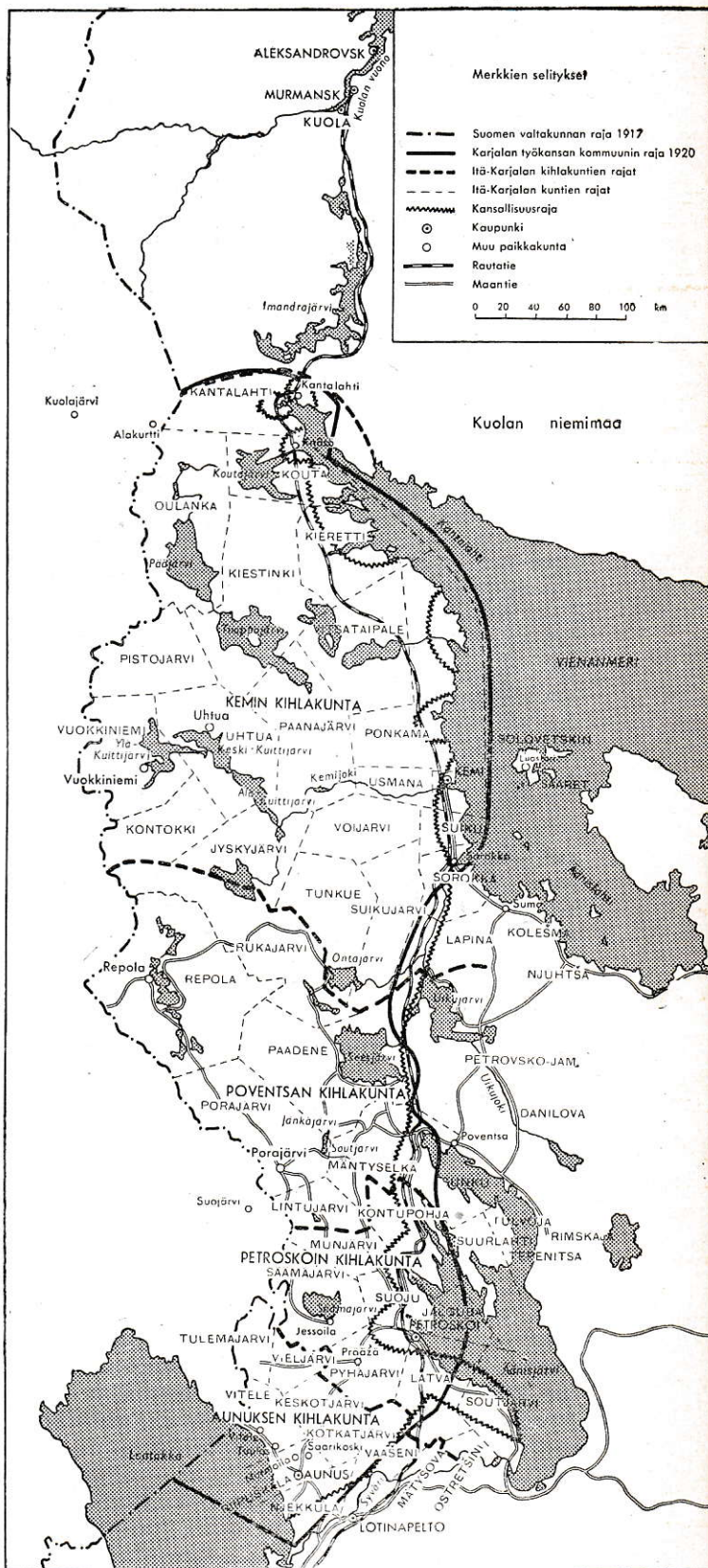
Pauli Marttina:

Suomi Itä-Karjalassa 1918-1920

Suuren yleisön ja varsinkin nuoremman polven keskuudessa on nykyään vallalla sellainen käsitys, että Itä-Karjalan vapautuspyrkimysten kannattaminen ja tukeminen olisi aina ollut vain joidenkin suppeiden yltiöisänmaallisten piirien haihattelevaa askartelua, jonka epärealistisuuden jokainen järki-ihminen havaitsee ensi silmäyksellä. Väitöskirjassaan, joka »esitettiin julkisesti tarkastettavaksi» syysk. 23. p:nä ja joka nyt on ilmestynyt kauppaan jokaisen ulottuville,¹⁾ valtiotieteen tohtori Mauno Jääskeläinen kuitenkin osoittaa, että kaikki kolme valtion päämiestämme ja kaikki hallituksemme Vapaussodasta Tarton rauhansopimukseen saakka kukin kykynsä, taitonsa ja katsantokantansa mukaisesti ajoivat Itä-Karjalan erottamista Venäjältä ja nimenomaan sen liittämistä Suomeen. Tämä oli mm. Ståhlbergin linja ja tämä oli Paasikiven linja. Kekkonen linjakin se oli aikoinaan. (Mainitsen näiden herrojen nimet, koska kaikkien heidän arvellaan meillä edustavan ns. reaali-politiikkaa valtion johdossa.) Mutta kuten jaloa kalaa kannattaa pyytää, vaikka ei saisikaan, niin samoin sekä politiikassa että sodassa on uskallettava ryhtyä suuriin yrityksiin, vaikka ei olisikaan etukäteen olemassa varmuutta niiden onnistumisesta. Nämä yritykset tuomitaan »realistisiksi» tai »epärealistisiksi» lopullisesti vasta sitten, kun ne ovat joko onnistuneet tai epäonnistuneet. Pienen kansan vapautuspyrkimykset kuuluvat aina tällaisiin epävarmoihin, mutta välttämättömiin yrityksiin. Oma vapaustaistelumme on osoittautunut »realistiseksi» mitä »epärealistisimmista» edellytyksistään huolimatta, ja Baltian maidenkin itsenäisyys olisi säilynyt sangen »realistisena» ilman toista maailmansotaa.

Tri Jääskeläinen on rajoittanut tutkimuksensa koskemaan nimenomaan vain sitä vuosien 1918—20 välisenä aikana harjoitettua virallista ulkopoliitikkaa, jonka tarkoituksena oli Itä-Karjalan liittäminen Suomeen. Vaikka johdantoon ja esihistorian valaisemiseen onkin uhrattu 66 sivua, osoittaa teoksen laajuus, 355 sivua keskitettyä ja tiivistä tekstiä, sekä lueteltujen lähteiden paljous, että Itä-Karjalan kysymys muodosti erään Suomen itsenäisyyden alkuajan tärkeimmistä ongelmista, kuten kirjoittaja sanoo. Sehän tuli esille jälleen jatkosodan vuosina, jolloin Suomen leijona kompuroi siinä vielä kerran ja »realistisesti» katsoen viimeisen kerran.

Vapaussodan ja sen jälkeisenä aikana tuntui Suomen kansallinen ja moraalinen velvollisuus auttaa itäkarjalaisia vapautumaan vieraan kansan valtiudesta kiistattomalta. Eihän ollut kysymys mistään »kaukaisesta heimokansasta», kuten tri Jääskeläinen erehtyy teoksensa parissa paikassa mainitsemaan, vaan toisesta osasta sitä suomalaisia heimoa, joka aikanaan oli väkivalloin reväistä kahtia, heimonsirpaleesta, joka oli lahjoittanut Suomelle Kalevalan, sen kansallisen kulttuurin

Itä-Karjala 1918.

kulmakiven. Ei ollut kysymys mistään valloituksesta, sillä itäkarjalaisten oma tahto oli tullut kyllin voimakkaasti esiin spontaanisten paikallisten kapinoiden, kokousten, päätösten ja Suomelle esitettyjen lukuisten avunpyyntöjen muodossa. Tilanne oli aivan selvä; vika oli vain siinä, että Suomi, joka ei itsekään ollut kyennyt saavuttamaan vapautta turvautumatta vieraaseen apuun, oli sekä poliittisesti että sotilaallisesti liian heikko antamaan tehokasta apua. Kun sitten Itä-Karjalasta muodostui maailmansodan loppukouristuksissa yhdeltä taholta ententen, toiselta Saksan, kolmannelta neuvostovallan ja neljänneltä vastavallankumouksellisten välinen suurpoliittinen riitamaa, olivat Suomen diplomatian keinot riittämättömät mihinkään positiivisiin tuloksiin.

Osoittautui, että käsite kansojen itsemääräämisoikeus, jota oli julistettu niin idässä kuin lännessäkin, oli vain iskulause, jota suurvallat mielivät toteuttaa kyllä toistensa valtapiirissä, mutta ei mikään omassaan, ellei ollut olemassa muita ja pakkavampia syitä. Meikäläiset sotilaallisen intervention hankkeet taas olivat hajaantuneet liian pieniin yrityksiin ja liian suuriin suunnitelmiin, jotka kaikki olivat vuoron perään kuivuneet kokoon nopeasti Neuvosto-Venäjän hyväksi kehittyneen tilanteen pyörteissä.

Lenin oli hyökännyt kiivaasti Kerenskin väliaikaisen hallituksen Suomen kysymyksessä harjoittamaa verukepolitiikkaa vastaan kirjoittaen kansallisuuskysymyksestä mm. (Pravda, 2. 5. 1917²): »Se joka vastustaa eroamisvapautta, on valtausten kannalla. Tsaarit toteuttivat valtauspolitiikkaa karkeasti, vaihtaen sopimusten mukaan toisten monarkkien kanssa yhtä kansaa toiseen... Proletariaatin puolue («bolshevikit») on vielä kerran konferenssissaan vahvistanut eroamisvapauden kansallisuuskysymystä koskevassa päätöslauselmasaan. Mitä vapaammaksi tulee Venäjä, sen päättävämmän tunnustaa meidän tasavaltamme eroamisvapauden ei-isovenäläisille kansoille.»

Tarton rauhanneuvotteluissa torjuivat venäläiset neuvottelijat Suomen vetoituksen kansojen itsemääräämisoikeuteen eivätkä ottaneet vastaan itäkarjalaisten lähetystä eikä sen kirjallista vetoomustakaan.

Suomen hallitus katsoi käyttäneensä kaikki mahdollisuutensa Itä-Karjalan hyväksi neuvottelupöydässä venäläisten kanssa. Se luopui myöskin sangen huokeasti jo Suomeen liitetyistä Repolan ja Porajärven kunnista Petsamo vastaan ja allekirjoitti rauhansopimuksen. Vaihtokauppa osoittautui sitten »epärealistiseksi», koska Petsamosta löytyi nikkeliä.

Varsinaisen tutkimuksen lisäksi tri Jääskeläinen selostaa lyhyesti itäkarjalaisten reaktioita Tarton rauhaan: katkeria julkilausumia, Repolan ja Porajärven kapinaa sekä Vienan kansannousua 1921—22. Samoin hän kertoo lopuksi, kuinka sekä Suomi että Karjalan keskushallitus kääntyivät Kansain-

liiton ja pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen puoleen syyttääkseen Neuvosto-Venäjää Tarton rauhansopimuksen rikkomisesta. Täten Itä-Karjalan kysymys joutui kansainväliselle foorumille, josta seikasta arveltiin tulevaisuudessa olevan kenties jotakin hyötyä asialle, vaikka se silloin raukesikin, koska neuvostovaltio ei ollut edes Kansainliiton jäsen ja koska se kiisti pysyvän kansainvälisen oikeuden tuomiovallan asiassa.

Kyseinen tutkimus osoittaa, että Suomen virallinen valtionjohto tuona aikana yritti tehdä parhaansa saavuttaakseen Itä-Karjalan kysymyksessä kansallisessa mielessä tyydyttävän ja oikeudenmukaisen ratkaisun. Sen samoin kuin Itä-Karjalan omat voimavarat olivat kuitenkin riittämättömät. Suomen rintama oli sitä paitsi hajanainen, sillä suuri osa Suomen kansaa ei pystynyt tajuamaan heimokansallisen aatteen sanomaa. Kun Neuvosto-Venäjä asettui jyrkästi torjuvalle kannalle, eikä mikään suurvalta asettunut tukemaan Itä-Karjalan ja Suomen vaatimuksia, oli niistä luovuttava. Eikähän Suomi koskaan ajanutkaan Itä-Karjalan asiaa kuten omaansa. Kalevala Kalevalanaan, mutta osattiin sentään olla niin realistisia, ettei missään vaiheessa sekoitettu Itä-Karjalan kohtaloita entisen Suomen suuriruhtinaskunnan ympyröihin. Tsaarien ja kuninkaiden määräämät rajat pidettiin pyhinä.

Loppujen lopuksi ei Suomi sitten menettänyt mitään koko jutussa, vaan Itä-Karjalan kansa sai »maksaa kanteleet».

Itäkarjalaisten osuus tässä taistelussa oli ollut kyllin vakuuttava. Heimolta, jonka väkiluku oli vain n. 130.000 henkeä, jolta puuttui tyystin oppineisto ja joka asui laajalla alueella vailla kunnollisia maanteitä ja muita yhteyksiä, tuskin voi vaatia yhtenäistä ja keskitettyä toimintaa.

Tohtori Jääskeläinen on tehnyt kunnioitettavan työn kaivaessaan teemaan kuuluvan laajan aineiston mitä kirjavimmista lähteistä aina Franzenin runoista Saksan ulkoministeriön arkiston mikrofilmeihin saakka. Siten on paljastunut jokamiehen luettavaksi ja arvosteltavaksi mm. kuinka Ludendorff yritti lietsoa punakapinaa Suomessa ja kuinka Mannerheim suunnitteli Itä-Karjalan liittämistä Suomeen Pietarin valloittamisen avulla. Tällaiset yksityiskohdathan ovat omiaan tekemään teoksesta suorastaan jännittävän isojen poikien seikkailukirjan, joka on muutenkin helposti luettavaa tekstiä, sillä eihän jokaisen tarvitse kiinnittää huomiota kaikkiin alaviitteissä oleviin lähdemerkintöihin, jotka tietenkin tekevät teoksesta myöskin niin pätevä väitöskirjan, ettei vastaväittäjälläkään siinä ollut juuri muuta korjattavaa kuin lähinnä oikoluvun alaan kuuluvia pikku rikkeitä.

Lehtemme loka-/marraskuun numero saapui lukijoillemme marraskuun loppupuolella. Tästä tuskastuneena tämä huudahdus: »Minä elän, — Elän ja vaikutan vain. — Hosgi kirjois, jo lienee: Tuonelas-merkinnät nimeni pääl.»

HYVÄÄ RAŠTAVAA heimolaisil toivottaen —
Doroisen Pauli

¹) Mauno Jääskeläinen, Itä-Karjalan kysymys (WSOY, 1961).

²) N. Lenin, Kansallisuuskysymyksestä («Kirja», Leningrad, 1927).